

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

http://republika.pl/niva_bielastok/
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 46 (2427) Год XLVII

Беласток, 17 лістапада 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Краявід пасля выбараў

Яўген Мірановіч

Органы ўлады ў Польшчы ніколі не карысталіся вялікай павагай грамадзян, але таксама палітычныя эліты ніколі не праяўлялі ніякіх імкненняў падняць свой прэстыж. Паводле ўсіх сацыялагічных даследаванняў, улада грамадзянам Польшчы атаясамліваецца з карупцыяй, некампетэнтнасцю, абыякавасцю ў адносінах да грамадскіх спраў і пасобных людзей. Змаганне за месцы ў радах улады штотраас часцей бачыцца таксама як імкненне да рабунку публічнай маёмасці. Якасць працы паслоў, сенатараў, радных і самаўрадавых чыноўнікаў прывяла людзей да пераканання, што паміж тым, аб чым яны гавораць як кандыдаты да ўлады, а тым, што яны пасля робяць, няма ніякай сувязі. Выбарчая кампанія явіцца тады як фестываль ілгунства і амаль ніхто ўсур'ез не ўспрымае лозунгаў і праграм пасобных партый ці кандыдатаў.

У гэтым годзе пасля нуднай выбарчай кампаніі няшмат было ахвотных прымаць удзел у выбарах новых лакальных царыкаў. Толькі кожны трэці грамадзянін пакарыстаўся належным яму выбарчым правам. Галасаваць пайшлі перш за ўсё г.зв. „жалезныя электараты” — посткамуністычнай і нацыяналістычна-каталіцкай арыентацыі. Гэтыя электараты вельмі да сябе падобныя. Жывуць сентыментамі па мінуўшчыне, што дазваляе найбольш цыннічным палітыкам выкарыстоўваць іх палітычны кансерватызм.

Вынікі выбараў паказваюць, што пераможцам стала Ліга польскіх сем'яў, за якой стаяў электарат мабілізаваных рэдакцый Радыё „Марыя” і парафіяльным каталіцкім клірам. У Беластоку гэтая палітычная фармацыя вырасла на другую сілу ў горадзе, атрымаўшы 8 мандатаў у 28-асабовай радзе. Хаця першае месца заняў Саюз левых дэмакратаў, дасягнуўшы 10 мандатаў, але фактычна партыя Мілера атрымала паражэнне. СЛД рыхтавалася пераняць уладу ў горадзе і ваяводства, тым часам партыі каталіцкай арыентацыі захавалі 65 працэнтаў мандатаў. Мясцовыя палітыкі СЛД, якія публічна аб'явілі працеснае супрацоўніцтва з уладамі Праваслаўнай Беластоцка-Гданьскай епархіі патрацілі вялікую частку каталіцкага электарату. Паспяхова закончыліся гэтыя выбары толькі для дзесяці царкоўных брацтваў, якія балатаваліся на выбарчых спісках СЛД і карысталіся прапагандай царкоўнага апарату.

Сотні галасоў не хапіла Беларускаму выбарчаму камітэту, каб атрымаць сваё прадстаўніцтва ў Гарадской радзе ў Беластоку. Беларуска-праваслаўны [працяг 2]

Ля памятнага знака Іосіфа Гашкевічу ў Малях

Астравецкія чытанні ў гонар Іосіфа Гашкевіча

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Чытанні ў гонар Іосіфа Гашкевіча адбыліся 9-10 кастрычніка: першы дзень — у Мінску, другі — у Астраўцы. Ініцыятарам чытанняў, ужо другі раз, быў прафесар Адам Мальдзіс. Першыя адбыліся ў 1995 г. і прымеркаваны яны былі да 180-х угодкаў ад нараджэння Іосіфа Гашкевіча. Тады чытанні адбыліся ў Астраўцы і мелі таксама краязнаўчы характар. Мяне туды запрасілі пасля маіх публікацый пра Стэповічаў — Кастуся і Альбіна, беларускіх дзеячаў, якія нарадзіліся ў Баранях Свянцянскага павета. Барані зараз у межах Астравецкага раёна і адтуль цікаваць арганізатараў да маёй асобы як удзельніка чытанняў. Не знаючы транспартных рэалій Беларусі, вырашыла я сама дабрацца ў Астравец з Мінска, хаця ехаць туды спецыяльным аўтобусам. Хацелася быць раней, чым усё ўдзельнікі. Маім планам не давараў прафесар Адам Мальдзіс. Але ж з Мінска ў Астравец толькі 200 кіламетраў! — не хацелася мне верыць, што не паспею на канферэнцыю выязджаючы раніцай са сталіцы. Рацыянальнасць прафесарскай прапановы зразумела я ўжо ў Маладзечне, калі аўтобус стаяў там паўгадзіны, а калі пачаў заязджаць у навакольныя мясціны, зразумела я, што цяжка будзе мне даехаць на канферэнцыю. Прытым аўтобус ехаў у Ашмян, а адтуль яшчэ каля 20 кіламетраў у Астравец. Прыехаўшы шчасліва ў Ашмян пасля поўдня, аказалася, што трэба там чакаць яшчэ тры гадзіны аўтобуса ў Астравец. Што было рабіць? Агледзеўшы цэнтр мястэчка, рамантаваны касцёл і царкву, распытала пра дарогу ў Астравец і пайшла пяхом. Пасля трох кіламетраў паявілася машына, якая давезла мяне да мэты. У Астраўцы чытанні ўжо прадаўжаліся за вячэрнім сталом, дзе зачытала я рэфэрат пра Стэповічаў.

На гэты раз я вырашыла абмінуць Мінск і загадзя заехаць у Астравец, каб не спазніцца. Тым больш, што спадарожнічаў мне Чэслаў Мекін, віцэ-старшыня нашай „Хаткі”, ураджэнец Астравеччыны. У Астраўцы жыве яго сям'я — брат Зянон і сястра Ірэна. Аўтобус з Гродна ў Астравец ехаў шэсць гадзін. Пасля пранізлівага холаду ў аўтобусе чакала нас цёплая хата Ірэны Кацынель.

Калі ў Мінску праходзіў першы дзень канферэнцыі, мы наведвалі Астравец і ваколіцу. Астравец — раённае 3-тысячнае мястэчка. Ёсць там два касцёлы і нядаўна пабудаваная царква. Жыхары Астраўца ў большасці каталіцкага веравызнання. Праваслаўныя паявіліся пасля перасялення чарнобыльцаў. Гідамі па Астраўцы былі Чэслаў Мекін і яго брат Зянон. Паказалі яны новую частку мястэчка, дзе астравечане будуць прыгожыя дамы. З настаўніцай Марыяй Васілёнак паехалі мы ў мястэчка Гудагай, дзе яна ў сярэдняй школе стварыла краязнаўчы музей. Дарэчы, школа беларуская і вучыцца ў ёй каля 400 вучняў. Музейчык месціцца ў адным пакоі. На стэндах старажытныя звесткі пра ваколіцу, з міжваеннага часу і сучасныя. Асобнае месца адведзена прафесару Адаму Мальдзісу, які нарадзіўся ў недалёкіх Расолах і два гады вучыўся ў гудагайскай школе; прафесару Георгію Штыхаву, які пасля універсітэта год працаваў настаўнікам у гэтай школе; Надзеі (эндакрынолаг) і Льву (мастак) Дабжынскім, якіх маці да вайны мела ментак у Лошы. У Лошу на правіліся і мы, каб узяць крыху зямлі на магілу Надзеі Дабжынскай-Бітэль. Пры капліцы на ўзгорку стаіць надмагільны помнік Льву Дабжынскаму, які ў 1937 г. пакончыў жыццё самагубствам. Быў таленавітым мастаком, аставіў па сабе больш за 300 прац, большасць з якіх бяследна [працяг 2]

Экалагічнае гаспадаранне 3

На Гайнаўшчыне няма пакупнікоў, якія заплацілі б за экалагічнае харчаванне больш, чым за звычайныя харчы вырошчаныя на мінеральным угнаенні. Толькі лічаныя адзінкі шукаюць экалагічную бульбу ці трускалкі. Выключэннем з'яўляюцца зёлкі...

Каштаны памяці 4

Побач месца, на якім пахавалі два гады таму маю бабуню, ляжаў дасюль 60-гадовы мужчына. Яшчэ летась дзень да Дзядоў хтосьці да яго прыходзіў. Ставіў свечкі, клаў сціплы букет кветак. Сёлета дзень да Свята памерлых яго магілка была асыпана апалай лістотай, стаялі выгарэлыя ад месяцаў знічы. Назаўтра хтосьці з гэтай магілкі змеў лісты, пазбіраў выгарэлыя свечкі і паклаў два каштаны.

У вялікай сям'і 4

Моцныя сувязі сяброўства паміж прадстаўнікамі розных нацыянальнасцей знітоўвае культура. Калі людзі пішуць, спяваюць, танцуюць, рысуюць, павышаюць свой інтэлект, манеры, унутрана ўзбагачаюцца, становяцца лепшымі.

Мастацкія сустрэчы

Гродна-Беласток 8

Канцэрт распачаўся пралагам: песню „Родны край беларускі” праспявалі ўсе ўдзельнікі фестывалю. А другую песню „Мой родны кут” выконваў наш ансамбль „Прымакі”. Усе БГКТоўскія калектывы добра ўспрымаліся гродзенцамі. На фестывалі выступілі таксама дванаццаць мясцовых польскіх калектываў.

Масціха 9

Масціха, як і навакольныя вёскі, наводзіць песімізм. Відаць тут глыбокі застой. Гаспадарчыя будынкі, калі іх не раскідалі людзі, развальваюцца самыя. Астаюцца толькі жылыя дамы, яшчэ дзе-нідзе з вельмі прыгожай аддзелкай. У Масцісе каля дзесятка дзяцей — здавалася б: у вёсцы будучыня. Толькі не відаць у тае будучыні будучыні...

Елі з чаранкоў 10

На вываз у Германію солтыс вызначыў і з кім ён гарэлку піў, таго крыў, а мяне без гадоў вызначыў. Я была ў Сякерку да сястры пайшла, а на другі дзень бацька па мяне прыехаў, каб у Новы Двор ставіцца; было гэта ў красавіку 1942 года. У Новым Двары цэлы тыдзень была — цэгля ад жыдоўскага храма падбірала. Мама мне есці прыносіла, а адной сіраце дык і сарочку пашыла. Калі назбіралі транспарт, тады нас на самаходзе ў Гродна завезлі.

Экалагічнае гаспадаранне

У Гайнаўскім павеце больш за 20 сем'яў рашыліся пераставіць сельскую гаспадарку на экалагічны лад. Некаторыя з іх у час двухгадовага прыстасавальнага перыяду з пашпартным вынікам перайшлі кантролі і хутка атрымваюць экалагічны сертыфікат на свае прадукты. Аднак, на Гайнаўшчыне няма пакупнікоў, якія заплацілі б за экалагічнае харчаванне больш, чым за звычайныя харчы вырошчваныя на мінеральным угнаенні. Толькі лічаны адзінкі шукаюць экалагічную бульбу ці трукалкі. Выключэннем з'яўляюцца зёлкі, вырошчваннем якіх прапануюць заняцца працаўнікі Сельскагаспадарчай кансультацыі ў Гайнаўцы (філіял Падляшскага ваяводскага сельскагаспадарчага дарадчага асяродка ў Шэпце). У Гайнаўцы 17 кастрычніка адбылося спатканне гаспадароў, якія займаюцца экалагічным вырошчваннем зёлак. Кіраўнік Інстытута раслін і зёлкавых прадуктаў з Познані Вальдэмар Бухвальд пазнаёміў сялян з новымі відамі лячэбных зёлак, якія можна вырошчваць з мэтай продажу. Засяродзіўся на чатырох відах, якія ахоўваюцца ў Польшчы: дзягіль, бясмёртнік, ландыш майскі і крушына ломкая. Прадпрыемствы „Руна”, „Дары прыроды” і „Гербаполь” зацікаўлены купляй гэтых зёлак. Гаспадары атрымалі насенне. Праз некалькі гадоў змогуць яны атрымаць сяўны ма-

тэрыял на вялікія плошчы. Праграма развіцця прадукцыі зёлак падрыхтавана па заказе Міністэрства асяроддзя і фінансуецца Нацыянальным фондам аховы асяроддзя і воднага гаспадарання. На Гайнаўшчыне нагляд за выкананнем праграмы вядзе Сельскагаспадарчая кансультацыя, працай якой кіруе каардынатар Геранім Панятоўскі.

Вячаслаў Корх з Вітава сёлета мала сабраў мальвы і аслінніка, але плён жыта, аўса, і сырадэлі быў лепшы. Хаця не карыстаецца ён мінеральным угнаеннем і хімікатамі, то на пячаных землях атрымлівае плён мала горшы чым звычайна. Прымяняе ён натуральнае ўгнаенне — кампост, струковыя культуры. Звыкся ўжо з новымі метадамі гаспадарання, а даплаты (300 злотых да кожнага гектара зямлі абсеянай збожжам, 450 зл. — да агародніны і 150 зл. — да сенажацей) далі яму дадатковы прыбытак.

У гэтым годзе даплаты да экалагічнага гаспадарання выдатна паменшалі (200 зл. — да збожжа і 80 зл. — да сенажацей). Для гаспадароў, якія атрымваюць сертыфікаты, даплаты будуць яшчэ меншымі. Абмежаванне выдаткаў з дзяржаўнага бюджэту на падтрымку вытворчасці экалагічнага харчавання можа спыніць развіццё гэтай галіны сельскай гаспадаркі.

— Прапанаваў я прадпрыемству „Ру-

Фота АЛЕКСЕЙ МАРОЗ

Вячаслаў Корх (справа) і Ян Пясэцкі

на” дамову на пастаўку зёлак, але яны не згадзіліся, — кажа Вячаслаў Корх.

У рэстаранчыку побач дарогі ў Бела-вежу пайнфармавалі, што яны купяць экалагічныя агуркі, памідоры і салату, пад умовай пастаяннай пастаўкі. Аднак, на Гайнаўшчыне прадукцыя экалагічнага харчавання невялікая і гарантаваць пастаянныя пастаўкі немагчыма. Малако Вячаслаў Корх здае разам з іншымі гаспадарамі, бо не знайшліся яшчэ індывідуальныя пакупнікі на экалагічны сырадод. Індывідуальныя купцы прыязджалі да Вячаслава Корха за трукалкамі, а нават самі хадзілі выбіраць іх у поле. Не-

каторыя шукаюць бульбу, вырашчаную без мінеральнага ўгнаення.

У гэтым годзе Ян Пясэцкі з Пятроўшчыны (Кляшчэлёўская гміна) вырошчваў зёлкі, але вясенняя засуха знішчыла плянтацыю. Заараў ён 0,3 гектара кмену, 0,4 гектара каліяндры. Атрымаў 14 кілаграмаў мяты і невялікі плён мальвы.

— Мы толькі пачынаем вучыцца як вырошчваць зёлкі. У нас крыху іншы клімат, чым у Люблінскім ваяводстве. Таму трэба вопыту, каб перанесці люблінскія стандарты на Гайнаўшчыну, — лічыць Ян Пясэцкі.

Аляксей МАРОЗ

Нечага можна дабіцца

Гутарка з новаабраным **радным Гарадской рады Беластока Славамірам НАЗАРУКОМ.**

— **Што з Ваших планаў удалося ажыццявіць у папярэдняй каденцыі Гарадской рады?**

— Я ўсё жыццё дзейнічаў у праваславаўным асяроддзі, пры Царкве; сёння я з'яўляюся старшынёй царкоўнага Брацтва Трэх Свяціцелей. У сваёй працы ў Гарадской радзе я арыентаваўся на праваславаў, на прадстаўлянне праваславаўнай грамадскасці, не забываючы і пра беларускія справы, бо лічу сябе беларусам. А нашы меншасныя справы і патрэбы ўлады горада не заўсёды бачылі.

Мы нагадвалі ўладзе пра існаванне праваславаў, бо многія пастановы гарадскіх улад краналі толькі Каталіцкага касцёла, а пра нас не згадвалася. Напрыклад, мы дабіваліся, каб Гарадскі асяродак дапамогі сям'і супрацоўнікаў не толькі з Касцёлам, але і з Царквою. Калі Рада прымала статуты школ, мы падрабавалі гарантванне пачуцця іншас-

ці тым, хто хоча захаваць сваю тоенасць; не заўсёды гэта ўдавалася правесці. На апошняй сесіі Рады была прынята пастанова аб успамаганні Асяродка для клапатлівай моладзі — тут меўся на ўвазе асяродак салезіянцаў у Ружанастоку. Быў запіс, што горад можа супрацоўнічаць з арганізацыямі Рымска-каталіцкага касцёла і іншымі касцёламі. Я звярнуў увагу, што варта вылучыць было і Праваславаўную царкву, бо тут праваславаўе больш важнае, чым у іншых рэгіёнах Польшчы, але мая прапанова была адкінута.

— **А што Вы зрабілі на пазаканфесійнай дззяльцы?**

— Дзякуючы маім захадам тром беластоцкім вуліцам былі прысвоены назвы Беларуская, Украінская і Сербская. Таксама сквер пры скрыжаванні вуліц Сянкевіча і Таваровай названы імем Уладзіміра Панкевіча, выхадца з духоўнай сям'і, лекара, выпускніка Віленскага ўніверсітэта, які ствараў асновы медыцынскай апекі на Беларускай.

Выбары ў Бельскім павеце

Выбарчы камітэт „Бельская кааліцыя” ў час самаўрадавых выбараў атрымаў у Бельскім павеце 5 161 голас і ўвёў у Пяватувую раду 5 асоб. Раднымі сталі Васіль Ляшчынскі (863 галасы), Міраслаў Бало, Сяргей Лукашук, Галіна Бушко і Пётр Божка. У Раду Бельскага паведа ўвайшлі яшчэ 6 дэпутатаў ад Самаўрадавай правіцы „Еднасць”, 5 — з Выбарчага камітэта выбаршчыкаў „Наша Падляшша” і 3 — з Кааліцыйнага выбарчага камітэта СЛД-УП. У 19-асабовай Радзе неабходным будзе стварэнне кааліцыі.

У першым туры выбараў бурмістра Бельска-Падляшскага перамог Андрэй

Сцепанюк з „Бельскай кааліцыі”, які набраў 3 132 галасы. На другім месцы апынуўся Яўген Беразавец з СЛД-УП (2 845 галасоў), на трэцім — Аляксандр Галамбецкі з Самаўрадавай правіцы „Еднасць” (2 653 галасы) і на чацвёртым — Пётр Даніла з „Нашага Падляшша” (933 галасы).

У выбарах у Гарадскую раду Бельска-Падляшскага перамагла „Бельская кааліцыя”. Увяла яна ажно 8 радных. Сталі імі Юрка Басна, Аляксандр Божка, Пётр Кандрацюк, Зінаіда Навіцкая, Тамара Русачык, Марыя Рыжык, Дарафей Фіёнік і Мікола Хроль.

Я выхаднічаў пракладку тратуара на вуліцы Прадукцыйнай між Бацечкамі і Высокім Стачком, выкананне пакрытых асфальтам даезда і стаянкі каля школы н-р 45 і добраўпарадкаванне тратуараў каля яе. Таксама я выступаў з многімі інтэрпеляцыямі ў справах рамонту аўтобусных прыпынкаў. І, агульна, мы з клуба левых і незалежных „Разам” часта галасавалі супраць празмерных павышанняў камунальных цэн. Часта выступалі ў справах сацыяльных кватэр, бо ў горадзе гэтыя справы не вырашаны.

За беларускія справы побач мяне змагаліся таксама радныя Віталь Бонда і Пятро Крук. Нашы абставіны, меншасці, складаныя, але калі ўмела пахадайднічаць, то ўсё ж такі нечага можна дабіцца. Не ўсе ў Радзе цягнулі толькі сабе, а мы былі дзеля таго, каб адкрываць вочы і на нашы патрэбы. Напрыклад, у рамках Дзён Беластока ладзіўся канцэрт царкоўнай музыкі, чаго раней не бывала. Таксама хадайднічалі мы за канцэрты прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей. Я звязваў Беларастоцкі асяродак культуры з Беларускай грамадска-культурным таварыствам і бе-

ларускі канцэрт адбыўся ў кінатэатры „Форум”, толькі БАК так арганізаваў тое мерапрыемства, што пасля фальклорных ансамбляў „Крыніца” і „Ас” выступіла рокавая „Ріма”, што не спадабалася старэйшым слухачам. Мы таксама інфармавалі нашы арганізацыі пра грошы, прызначаныя гарадскімі ўладамі на культурныя мерапрыемствы. Сваім укладам лічу таксама пашпартны выбар дырэктара беларускага дзіцячага садка.

Пэўная крыўда нам, меншасцям, ёсць, але нельга гэтага перабольшваць, бо нечага ж усё-такі можна дабіцца. Напрыклад, мы са справаздачы за 1999 год даведаліся, што з Фонду аховы асяроддзя касцёлы атрымалі грошы на зелень. А мы пра тыя грошы не ведалі. Мы пахадайднічалі каля гэтай справы і цэрквы таксама атрымалі грошы на закладку зелён: чарназём, кусты, дрэвы. Мы даглядалі нашых спраў, але і працавалі над агульнымі праблемамі горада: бюджэтам, інвестыцыямі, камунікацыям, мясцовымі падаткамі, камунальнай інфраструктурай.

— **Дзякую за размову.**

Гутарыў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

У горадзе непасрэдна выбар бурмістра не прыцягнуў дастатковай колькасці жыхароў і на выбарчыя ўчасткі прыйшла менш чым палова ўпаўнаважаных да галасавання.

У Бельскім павеце найбольш беларусаў пражывае ў гмінах Бельск-Падляшскі і Орля, менш у гміне Боцькі. У вясковай гміне Бельск-Падляшскі ў выбарах на пасаду вайта перамагла Яўгенія Асташэвіч з СЛД-УП (52% галасоў). Папярэдняй вайт Юрый Ігнацюк — кандыдат ад „Белай кааліцыі” — сабраў 48% галасоў. У 15-асабовую Раду ўвайшлі 5 дэпутатаў ад „Бельскай кааліцыі”: Ян Сідорскі, Ірэна Цішук, Павел Лазавік, Славамір Бужынскі і Міхал Пятроўскі.

У Арлянскай гміне ажно шэсць кандыдатаў змагаліся за пост вайта. У пер-

шым туры найбольш галасоў набраў цяперашні вайт Ян Добаш ад камітэта „Будзьма разам” (34% галасоў), а яго папярэдняй Міхал Іванчук ад камітэта „Арлянская зямля” апынуўся на другім месцы (24% галасоў). У гміне Боцькі вайтам стаў Станіслаў Дэрэгайла, які набраў 69% галасоў.

На выбарах у сэймік Падляшскага ваяводства Беларускай выбарчы камітэт набраў у Бельскім павеце 3 468 галасоў. На гэтым спіску найбольшай падтрымкай выбаршчыкаў карыстаўся Ян Чыквін (3 014 галасоў).

Аляксей МАРОЗ

PS. У другім туры бурмістрам Бельска стаў Яўген Беразавец, а вайтам Орлі Ян Добаш.

Вацыма паляка

Каштаны памяці

Пералом кастрычніка і лістапада не настройвае аптымістычна да свята і жыцця. Пахмурна, слата, да таго сёлета і выбары. Робіць сваё і Свята памерлых. У кожнага, мабыць, ёсць такі момант у жыцці, калі ўсведамляе, што ўсе найбліжэйшыя адыходзяць на вечны спачын. Так я сабе думаў, стоячы над магіламі родных на гарадскім могільніку. Побач месца, на якім пахавалі два гады таму маю бабулю, ляжаў дасюль 60-гадовы мужчына. Яшчэ летась дзень да Дзядоў хтосьці да яго прыходзіў. Ставіў свечкі, клаў сціплы букет кветак. Сёлета дзень да Свята памерлых яго магілка была асыпана апалай лістотай, сталі выгарэлы ад месяцаў знічы, а на галоўную пліту быў прыклесены аранжавы лісток: *Grób do likwidacji*. Такіх магілак на камунальным могільніку, дарэчы, значна больш. Назаўтра хтосьці з гэтай магілкі змеў лісты, пазбіраў выгарэлыя свечкі і паклаў два каштаны. Замест буйных хрызантэмаў? Каляровых знічоў? Той хтосьці памятаў, ды, мабыць, не хапіла яму на выказанне гэтай памяці... кашальком. Зрабілася мне няёмка і яшчэ больш сумна. Спачуваючы, я падзяліўся ялінкай і знічом. Зараз гэтым прыйшло мне ў галаву, што гэта дурацка. Гэта ж той хтосьці, хто прынес каштаны, пэўна, незалежна ад зямных сваіх цяжкасцей, памятае, і далей кахае пахаванага там мужчыну. Ёсць. Зараз потым прыйшла мне ў галаву думка: а што з магіламі бацькоў мае бабулі, хто дбае пра іх пасля іхнай смерці, хто паклаў хоць бы два каштаны. Падумаў: трэба адшукаць магілу маіх прадзедаў. Сёлета не знайшоў. Ці знайду я праз год, ці ў тым часе не знікне яна, рашэннем выпісаным на аранжавым лістку.

***

Дзяды міналі ў атмасферы лютага дыскусіі над прыватызацыяй адной з варшаўскіх энергетычных фірмаў і абвясчэннем афіцыйных вынікаў самаўрадавых выбараў. У адным, як і ў другім

у Беластоку выпадках першую скрыпку іграла Ліга польскіх сем'яў (LPR). Раман Гертых, адзін з галоўных лідэраў LPR, кажучы ў тэлебачанні аб пагрозях ад прыватызацыі энергетычнага сектара, грывеў: „У дэмакратыі ёсць свае межы!” З аргументацыі Гертыха, замала пераконваючай, але „гучна” выказанай, вынікала, што якраз ён і Ліга будуць вызначаць гэтыя межы дэмакратыі. Несумненна, гэтак будзе ў беластоцкай Гарадскай радзе, у якой LPR атрымала воцём мандатаў, што ў радзе ў 28 асоб, разам з пяццю галасамі Беластоцкага паразумення правіцы (тае ад Рышарда Тура), Права і Справядлівасці (ад кандыдата на прэзідэнта Марка Казлоўскага), дае абсалютную большасць. І незалежна ад таго, што СЛД здабыў з ліку ўсіх выбарчых камітэтаў найбольш — 10 мандатаў, то Беластокам ізноў будзе кіраваць правіца, з галоўнай яе сілай — LPR. Калі прыняць прадпасылкі, што Ліга ведае і акрэсліць межы дэмакратыі і прывесці ранейшыя выступленні падляшскага пасла і тутэйшага аднаго з лідэраў Лігі Анджэя Фэдаровіча аб *tak zwanych mniejszościach*, нічога не паказвае на тое, каб беларусам магло быць не так, як дасюль (чытайце: таксама хранова). У дадатак значная частка беларусаў пайшла на выбары самастойна. Што як быццам бы мела адняць шмат галасоў СЛД, прынамсі на думку яе некаторых лідэраў. Значыць, атака ў найбліжэйшыя месяцы ці гады можа надысці і з кіруючага правага боку, як і з апазіцыйнага левага. І не могуць чатырох-пяці гарадскіх радных, якія дэкларуюцца як праваслаўныя, а якіх будзе абавязваць саюзна-апазіцыйная дысцыпліна.

На ўсякі выпадак падрыхтаваў я два каштаны на магілку беластоцкай беларушчыны, якая вырвалася да незалежнасці і самастойнасці. І на ўласную, бо дэклараваўся я як хадаінік такіх дзеянняў.

Мацея ХАЛАДОУСКІ

3 серыі „Вашыя і нашыя”

„Мы — не палякі!”

Бадай, трынаццаць гадоў таму ў Беластоку на гастролі прыехаў беларускі мастацкі калектыў „Лявоны” з Воранава, што знаходзіцца на Беларусі, каля Ліды. Не ўзяўшы пад увагу тое, што запраціла іх усё ў Беларусіе грамадска-культурнае таварыства ў Польшчы, хлопцы, апынуўшыся на беластоцкім вакзале, сталіся як мага лепш гаварыць па-польску (трэба сказаць, што па-польску яны гаварылі амаль усе і большасць з іх гэты былі католікі).

Пасля яны мне расказвалі: мы, кажучы, гаворым па-польску, а тыя, што нас сустракалі (прадстаўнікі Беларускага таварыства), гавораць па-беларуску. А што ж гэта такое, падумалася нам, мы ж у Польшчы...

Памятаю, што хлопцы хутка зразумелі, у чым тут справа, а іх сакавітыя беларускія песні пад акампанемент народных інструментаў на доўга засталіся ў памяці беларусаў Беластоцчыны (а пазней — і Амерыкі).

Шкада, што многія беларусы з Беларусі (ды нават тыя, якія з прычыны свайго прафесійнага павінны пра гэты ведаць) зусім не ўяўляюць сабе, што ва ўсходняй Польшчы пражывае значная частка беларусаў, карэнных жыхароў гэтай зямлі, ніколі нікім нідакуль не прывезеных, як не былі асаднікамі іх дзяды і прадзе-

ды, якія ад вякоў тут нараджаліся і паміралі таксама на сваёй зямлі.

Дык шкада, кажу, што многія блытаюць паняцце грамадзянства з нацыянальнасцю. А тут вось знайшоўся хлапчук, які, бадай, мог бы растлумачыць пэўныя справы не аднаму „знатаку”.

Летам мой знаёмы з дзвюма дзятучынамі выбраўся на экскурсію па ўсходняй Беластоцчыне. Пасхалі на веласіпедах. Затрымаліся ў Нараўцы, а адтуль выязджалі на, так сказаць, мясцовыя экскурсіі.

Белавежа была адным з галоўных пунктаў іх паездкі. Наведалі там, што было можна, тым больш, што дзятучыны былі ў Белавежы першы раз. Убачылі зуброў, парк. Пасля вырашылі пайсці ў касцёл (усе яны былі палякамі і католікамі). Па вуліцы каля касцёла бег хлапчук гадоў дзевяці. „Не ведаеш, калі тут адбылася катастрофа?” — запытаў мой знаёмы. „Не ведаю, бо мы — не палякі!” — адказаў яму хлапчук.

Мой знаёмы расказаў мне гэты факт і ўхмыльнуўся. Такі малы, а такі сьвядомы!

А я так сабе думаю, што хлапчук гэтым самым адцяўся ад касцёла, бо ходзіць з бацькамі ў царкву. Але дзякуй Богу і за тое, што не баяўся сказаць пра гэта ўголас.

Ада ЧАЧУГА

У вялікай сям’і

Беларусь — краіна з багатай культурнай спадчынай. Здалела яна захаваць лепшыя рысы культур іншых народаў. Беларусь шчыра і гасцінна „адчыняе дзверы” не толькі беларусам але і прадстаўнікам розных нацыянальнасцей, якія жывуць і працуюць на гэтай зямлі. Моцныя сувязі сяброўства паміж прадстаўнікамі розных нацыянальнасцей знітоўвае культуру. Паводле слоў Уладзіслава Антонавіча Мантвідаса (на здымку ў цэнтры), дырэктара Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур у Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, культура спалучае ўсе нацыянальнасці. Калі людзі пішуць, спяваюць, танчуюць, рысуюць — павышаюць свой інтэлект, манеры, унутрана ўзбагачаюцца, становяцца лепшымі. Таму ў заснаваным у 1995 г. Рэспубліканскім цэнтры нацыянальных культур няма канфліктаў, а праблема аўтаномія паасобных груп ніколі не існавала. Адзінымі сваркамі бываюць творчыя разыходжанні. Культурных тэм і праграм Цэнтр не накідвае, а нацыянальныя групы рыхтуюць іх самі.

Дырэктар Мантвідас аднолькава адносіцца да ўсіх нацыянальнасцей. Калі ёсць прызнаны грошы на мерапрыемствы, яны раздзяляюцца па-роўну. Бацька Уладзіслава Мантвідаса быў літоўцам, маці беларускай, ён сам католік.

Рэспубліканскі Цэнтр нацыянальных культур гэта дзяржаўная бюджэтная ўстанова, асноўнымі мэтамі дзейнасці якой з’яўляецца ўдзел у рэалізацыі дзяржаўнай палітыкі ў сферы адраджэння, захавання і развіцця культур нацыянальных супольнасцей у Беларусі. Па даных перапісу 1999 г. звыш 19% насельніцтва Беларусі адносіцца да ліку нацыянальных меншасцей. Яны ўключаюць у сябе прадстаўнікоў больш за 130 нацыянальнасцей, якія жывуць побач з беларусамі. У Беларусі па стану на 1 лютага 2000 г. зарэгістравана і дзейнічае 88 грамадскіх аб’яднанняў, з іх 23 на рэспубліканскім узроўні, астатнія — на мясцовым. Асноўнае месца ў дзейнасці нацыянальных культурных аб’яднанняў належыць пытанням адраджэння, зберажэння і развіцця культурных традыцый, захавання этнасаў — помнікаў, нацыянальнай сімволікі, літаратуры і мастацтва, святаў, абрадаў. Культурныя аб’яднанні будуцца на добраахвотных прынцыпах. На базе Цэнтра дзейнічае 7 самадзейных мастацкіх калектываў, сярод якіх хор „Руская песня”, народны ўкраінскі хор „Крыніца”, маладзёжны польскі хор, эстрадны ансамбль „Шматгалоссе”, фальклорны ўкраінскі ансамбль „Ватра”. Сярод разнастайных святаў, якія праводзяцца ў Цэнтры, ёсць, між іншым, татарскія „Курбан-Байрам”, „Рамазан-Бай-

рам”, „Сабантуй”; яўрэйскія „Песах”, „Ханука”, „Сукот”, „Пурым” ці малдаўскае свята вясны „Мэрцішор”. Беларусы таксама маюць сваё свята. Гэта Фэстываль беларускай песні і паэзіі, які праходзіць у Маладзечне.

Рэспубліканскі Цэнтр нацыянальных культур супрацоўнічае са сродкамі масавай інфармацыі: тэлепраграмай „Добрай раніцы, Беларусь”, газетамі „Культура” і „Голас Радзімы”.

Галоўным вынікам працы культурна-асветных аб’яднанняў з’яўляюцца Фэстывалі нацыянальных культур, якія набылі шырокі міжнародны рэзананс. Кожная нацыянальнасць мае магчымасць данесці да беларускага гледача непаўторную і каларытную культуру свайго народа. На Беларусі прайшлі ўжо 4 фэстывалі нацыянальных культур, якія кожны раз радалі людзей новымі творчымі адкрыццямі.

У 2000 г. Цэнтр праводзіў работу па аказанні дапамогі беларускім арганізацыям замежжы ў адпаведнасці з дзяржаўнай праграмай „Беларусы ў свеце”. Падтрымка нацыянальна-культурнага развіцця беларусаў Польшчы на 1997-2000 гг. ажыццяўлялася шляхам перадачы нотных зборнікаў, бібліятэчак беларускай літаратуры, сцэнічных касцюмаў, музычных інструментаў, накіравання прафесійных і самадзейных калектываў, народных майстроў на свята беларускай культуры, фэстывалі і фэсты.

Трывалыя сувязі ўсталяваны з Беларускім грамадска-культурным таварыствам з Беластока. Лаўрэаты VI Фэстывалу „Беларуская песня ’99” былі ўзнагароджаны цымбаламі, музычным цэнтрам, камплектам шумавых інструментаў, а сёмага — дзвюма камплектамі шумавых інструментаў.

З дапамогай нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і Беларускага інстытута праблем культуры ў 2000 г. Цэнтр перадаў мастацкую і метадычную літаратуру, нотныя зборнікі Агульнаадукацыйнаму ліцэю з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім, Нацыянальнаму культурнаму таварыству „Беларусь” Цюменскай вобласці ў Расіі, Крымска-беларускаму культурна-асветнаму таварыству г. Сімферопалі, Таварыству беларускай культуры Калінінградскай вобласці, Беларускаму культурнаму таварыству „Сябры” г. Нарва (Эстонія), арганізацыі руска-беларускай дружбы „Сяброўства” з г. Яраслаўля. Хаця Рэспубліканскі Цэнтр нацыянальных культур, якому ўжо сем гадоў, фінансуе дзяржава, але спонсараў шукае па прыватных асобах і арганізацыях. Усе культурныя мерапрыемствы паказвалі адметнасць нацыянальных культур.

Аня САДОУСКАЯ

Зорка

старонка для дзяцей

Вершы Віктара Шведа

Верабей абжора

— Доктар, — скардзіцца Андрэй, —
Ем, як быццам верабей,
А няспынна ўсё таўсюсю,
Мая ў лекара надзея.

— Дрэнную ты даў прыкмету,
Верабей — абжора гэта.
Ён з'ядае толькі ў суткі —
Колькі важыць той малютка.

Пазычаныя зубы

Бабулю Агату
Пытае ўнучка Люба:
— Адкуль узяла ты
Агромністыя зубы?

— Без зубоў, вядома,
Жыць вельмі цяжка, дзетка,
І зубы мне дома
Пазычыў сёння дзедка.

Міра ЛУКША

Школьная Мурка

Мурка грэе сабе спінку
На мурку пад школай.
Сонца цёплае хвілінку,
Не тое, што ўчора.

Восень першая ў Муркі,
І зіма за ёю.
Зменіць Мурка сваю скурку,
На футру — зімою.

Вось ліняе наша кошка,
Губіць шэрць на ганку.
Кожны з нас дае ёй трошкі
Са свайго сняданку.

У нашай школе днём вясе́ла,
А як ноччу ціха.
Пільнуй, Мурка, нашу школу,
Ад мышэй і ліха.

Бабу́ны капці

На гарышчы ў бабу́
поўна старых капцяў.
А бабу́
без капця
усё ные, марудзіць,
што ногі пабрудзіць.
Кажу нашай бабу́:
Перапрасі тых капці,
што на гарышчы паснулі.
Ажывуць, калі зноў іх абуеш.

Сабачыя клопаты

Загублены малы сабачка
прышоў да мяне
раз ці два...
Не ведаю, куды пайшоў.
Я хацеў іці разам з ім,
ды не мог:
мяне ўсюды водзяць на павадку.
Сумую за гэтым сабачкам.
Ён — свабодны,
а я — не.

Мартына ЛЕАНЕЎСКАЯ,
I „а” кл. Гімназіі ў Нараўцы

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Царква ў Канюках

Мая вёска Скупава

Вёска Скупава распаложана па абод-
вух баках шашы Гайнаўка — Нараўка.
Сваёй пабудовай напамінае крыху пад-
кову. Людзі, якія ў ёй пражываюць,
дзеляць вёску на кварталы і называюць
іх па-свойму: *Смуольня, Альшынка, Лі-
дзімо, Варбалозы, Гэрнэст, Загароды, Багна,
Жабе Балотко, Бондараў кут, Буор, Кут,
Майдан*. Вёска заснавана праўдападоб-
на ў 1592 годзе. Першыя звесткі пра
вёску паходзяць з 1650 года.

Месца, у якім паўстала вёска, бы-
ло прычынай таго, што сюды масава
прыбывалі людзі. У пачатку XIX ста-
годдзя, калі пачалі дзяліць маёнткі,
жыхарам прапанавалі перасяленне
ў Седлішчы. Калі хтосьці згадзіўся б,
дык за 1 гектар зямлі ў Скупаве ат-
рымаў бы на новым месцы 4 гекта-
ры. Аднак людзі не пакарысталіся ма-
сава гэтай прапановай.

Многа людзей жыло з лесу. Карча-
валі яго, палілі, а попел прадавалі. Паў-
ставалі тут таксама фабрыкі. Адна з іх
вырабляла шкіпінар. Па сённяшні
дзень засталіся яе фундаменты. Быў
таксама бровар, які знішчыла вайна.

На месцы, якое людзі называюць
Дворыско, стаяў калісьці панскі двор.
Жыў у ім багаты чалавек, у якога пра-
цавала многа людзей. Двор гэты ад-
нак згарэў у час вялікага паражу вё-
ска, недзе ў 1890 годзе. Пасля гэтага
зямлю куплялі людзі, адбудоўвалі вё-
ску і ў такі спосаб 500 метраў ад ста-
рой вёскі ўзнікла Новае Скупава.

У 1915 годзе людзі масава ўцяка-
лі з вёскі. Страх перад голадам і нем-
цамі прымусіў іх уцякаць у Расію.
З 150 сем'яў, якія пражывалі ў Ску-
паве, засталіся толькі 30. Іх жыццё

было нялёгкім. У многіх пустых ха-
тах пачалі жыць людзі прывезеныя
з Мінска. Так было аж да 1917 года,
пакуль вяскоўны не пачалі вяртацца.
Потым таксама было цяжка, бо лю-
дзі рабілі што хацелі: рубалі лес, стра-
лялі зуброў.

У 1940 г. у вёсцы пачалі дабываць
торф, які вывозілі ў Расію. Тут была
таксама бурыйная шахта. Знойдзены
слой крэйды быў аднак малы і буда-
ваць фабрыку не аплочвалася. Зараз
яна замураваная, засталася там толь-
кі памятная дошка.

31 ліпеня 1941 г. у вёску прыйшлі
немцы. Усіх людзей вывезлі ў Заблуд-
даў, Жукі, Ваські і Нарву (было тут
пад 800 жыхароў). Вёску немцы спа-
лілі, каб ніхто не дапамагаў партыза-
нам, спалілі таксама фабрыку на *Май-
дане*, у якой выраблялася смала і шкі-
пінар. Уцалелі толькі дамы, якія ста-
ялі далей ад вёскі. Адзін з іх (сёння
дом Міхала Дразда) немцы перавез-
лі ў Нараўку, там ён стаўся нямецкім
постам. Пасля вайны гэтая хата зноў
вярнулася на сваё месца. Хаця хаты
былі спалены, аднак людзі прыязджа-
лі сюды жаць жыта і капаць бульбу.
Трэба было аднак прасіць дазвол
у немцаў. Калі ў Скупаве з'явілася ру-
скае войска, усіх людзей, якія лічылі
сябе беларусамі, забралі на фронт.

У 1944 г. людзі пачалі вяртацца
і будавалі найперш малыя хаткі, а по-
тым разбудоўвалі іх. Вёска аднак не
была ўжо такой як калісьці. Пасля
вызвалення некаторыя людзі выеха-
лі ў Савецкі Саюз.

У 1961 г. пачалася электрыфіка-
цыя вёскі, але хутары прымушаны

былі чакаць святла да 1972 года.
Амаль у кожнага жыхара была гас-
падарка, збожжа, каровы, коні. Толь-
кі некаторыя працавалі ў горадзе.

Сёння ў вёсцы жывуць амаль адны
пенсіянеры. Калі параўнаць 1939 год
(800 жыхароў) з 1986 годам (390 жы-
хароў) і 2002 г. (256 жыхароў) то заў-
важаем, што колькасць людзей рэзка
зменшылася. Маладыя людзі ўцяка-
юць у горад, а вёска зарастае лесам.

Калі хтосьці спытае, адкуль такая
назва вёскі, людзі адказваюць:

— жывуць тут скупыя людзі,

— скуповалі тут дрэва, якое рэч-
кай Вакулянкай (яна высахла) сплаў-
лялі за граніцу,

— цырыца Кацярына II купіла вё-
ску і падарыла яе Сувораву,

— людзі карчавалі лес, палілі яго,
а попел прадавалі,

— чужыя людзі куплялі зямлю пас-
ля пажару двара.

Настаўніца беларускай мовы
А. Кандрацюк сказала, што вёска зга-
рэла яшчэ раз, а было гэта даўно та-
му. Звязана з гэтым легенда, якую
расказаў ёй яе дзядзька Грыша Гару-
стовіч (ужо не жыве).

*Людзі памятаюць, як вёскай ішоў ста-
ры, вельмі высокі, з сівай барадою чалавек.
Ён быў дзіўна апрануты. У яго руках быў
вялікі кій і вялікая торба. Людзі гаварылі,
што гэта вечны жыд, якога адправіў Хры-
стос. Ён будзе так хадзіць да канца свету.
Калі гэты незвычайны вандроўнік прайшоў,
вёска пачала гарэць з двух канцоў. Не ўца-
лела ні адна хата. Праўдападобна стала-
ся гэтак з кожнаю вёскай, у якую трапіў
гэты чалавек.*

Расказвалі А. Карпюк,
З. Нічыпарук, З. Сіняковіч і Г. Янюк
Выслухалі і запісалі
Паўліна Нічыпарук і Міхал Дрозд
вучні III кл. Гімназіі ў Нараўцы

Навучэнцы беларускай мовы ў Беластоку

Дзяўчаты з I класа Гімназіі ў Гайнаўцы

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Дзённік Міколы

Спадар Вожык

Я яшчэ не сказаў вам пра маю школу, таму зараз распавяду пра настаўніка географіі. Гэта дзівак. У яго, як у вожыка, пастаўленыя дыбам валасы, ён прыходзіць на ўрок у кароткіх штоніках і ведае ўсе мовы свету. Кожны дзень ён вітае нас на іншай мове.

— Guten Tag! — прывітаўся аднойчы наш настаўнік.

— Guten Tag! — адказаў хорам клас. Мы чакалі, што сёння прыдумае наш сусветны паліглот.

— Якая сёння дата? — спадар Вожык, бо так мы прызвалі географа, пачухаўся ў сваю мудрую галаву.

— Пяты, — адказаў нехта з класа.

— Добра, тады прыйдзе да дошкі... Дорах!

— Я... — я здзівіўся, але...

— Калі ласка, Дорах.

Я падышоў да дошкі і мне пачаў балець живот.

— Ну, так, — уздыхнуў настаўнік, — я буду гаварыць краіну, а ты назаві сталіцу. О'кей?

— Так-так — я падтакнуў географу.

— Ну, тады назаві мне сталіцу Эстоніі?

— Забыўся, — я на тое.

Настаўнік:

— А Фінляндыя?

— Не ведаю, — я пачырванеў і апусціў галаву.

— Хлопча, а Беларусь?

— Ведаю, ведаю! Сталіцай Беларусі з'яўляецца Мінск. — Я адчуў палёгку.

— Двойка — уляпіў мне ў журнал настаўнік ацэнку і паклікаў да дошкі Ляшчынскую.

Аня падышла да настаўніка і стала насупраць цэлага класа.

— Я буду называць сталіцы, а ты назаві мне краіны, — загадаў географ.

Увесь клас зацікавіўся і чакаў першага горада.

— Вена?

— Аўстрыя.

— Добры адказ, табе адзін бал, — пахваліў настаўнік і зноў запытаў:

— Мадрыд?

— Іспанія, — адказала ўпэўнена Аня.

— Даблін?

— Ірландыя, — сказала тонам пераможцы Аня і клас запляскаў у ладкі.

— Выдатна! — Вожык пахваліў маю сяброўку і сказаў: — А цяпер самая цяжкая загадка, калі правільна адкажаш — атрымаеш шасцёрку.

Увесь клас таксама змоўк і чакаў выніку.

— Кабул?

— Афганістан! — кінула на хаду Аня і мы ўсе яшчэ гучней запляскалі.

— Шасцёрка! Географ паставіў адзнаку ў журнал.

Пасля да дошкі пайшоў Ярак. Ён, як і я, атрымаў двойку. Дрэнным ацэнкі нас не прыбівалі, аднак, нам было сорамна перад Аняй. Наша сяброўка зноў глядзела на нас з гары.

— Сёння я буду рыхтавацца да кантрольнай, — сказала яна на перапынку і мы разгубіліся.

Раней мы дамовіліся ісці да Нора Узі. Мастак абяцаў нам сюрпрыз.

(працяг будзе)

(нак-с)

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Восень

Дождж ідзе і дрэвы хвошча,

Дождж ліе і дах палощча,

Лье на ганку, б'е на браме,

Расцякаецца па раме.

Адзінокі лісцік рвецца:

Ой, куды ад слоты дзецца?

Вецер б'ецца спуджана,

Што ні крок, дык лужына,

Вецер грукіе па браме,

І зіма не за гарамі.

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Паўстанне Тадэвуша Касцюшкі

Якуб Ясінскі

У Беларусі паўстаннем кіраваў палкоўнік Якуб Ясінскі, якому тады было трыццаць тры гады. Ён хацеў вызваліць сялянаў ад прыгону, пісаў па-беларуску адозвы, дзе заклікаў змагацца за свабоду, роўнасць і братэрства. Ясінскаму верылі простыя людзі. Падчас бою з царскімі войскамі каля вёскі Паляны да яго далучыліся семсот сялянаў-касінераў.

Пад камандаваннем Якуба Ясінскага ў Беларусі дзейнічалі некалькі дзесяткаў паўстанцкіх атрадаў. На чале аднаго з іх стаяў наш зямляк кампазітар Міхал Клеафас Агінскі. Кожны беларус ведае ягоныя славутыя паланезы. Сярод твораў Агінскага і „Марш паўстанцаў 1794 года”.

Сам Ясінскі ўзначальваў атрад з чатырох тысяч змагаючыхся. Ён атрымаў над расійскімі карнікамі некалькі важных перамогаў. Касцюшка прысвоіў паўстанцкаму камандзіру чын генерала.

Царскія карнікі

Расійская царыца Кацярына II паслала супроць паўстанцаў вялікае, добра абучанае войска. Яго вёў генерал Аляксандр Сувораў.

Вы, напэўна ж, шмат чулі пра гэтага чалавека. Ён сапраўды быў здольны ваявода. Але ўсё сваё жыццё

цё Сувораў аддаў служыць расійскім царам. Ён не ўдзельнічаў у ніводнай справядлівай вайне — толькі ў захопніцкіх.

Сувораў заліў беларускую зямлю крывёю. Ён загадваў расстрэльваць палонных паўстанцаў, паліць вёскі, якія ім дапамагалі. Таму для Беларусі Сувораў — карнік і камандзір захопнікаў. За здзейснення тут ягонымі салдатамі крывавага подзвігі ён атрымаў ад царыцы 13 з лішнім тысяч беларускіх сялянаў.

Паўстанцы не маглі доўга змагацца з расійскай арміяй, якая была выдатна ўзброена і загартавана ў захопніцкіх паходах. Апрача таго, царскім генералам удалося падмануць беларускіх сялянаў, паабяцаўшы ім адабраную ў „паноў-бунтаўшчыкоў” зямлю.

Улада прыхільнікаў Якуба Ясінскага пратрымалася ў Вільні толькі тры месяцы. Беларускія паўстанцкія атрады пачалі адыходзіць у Польшчу. Быў разбіты і атрад Міхала Агінскага. Перад тым як надоўга пакінуць родныя мясціны, ён напісаў у сваім маёнтку Залессе пад Сморгонню свой знакаміты паланез. Гэты музычны твор так і называецца — „Развітанне з Бацькаўшчынай”.

(працяг будзе)

Польска-беларуская крыжаванка № 46

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тадняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▶			▼		▼	Ar	▶	
Grzęda	X	Dźwina		Anielica		Rzeka	X	Spółka, gromada
Dnie	Dziwo	Niemen		Jer	▶		X	▼
Раміённік	Dziadek		▼		Łoza	▶		
▶							X	
▶				Cena	▶			
▶			Zima	Dania		X	X	
			Ewa					
▶					Ada	▶		

Адказ на крыжаванку н-р 42: Шанц, пейзаж, ар, моцны, перыяд, выканаўца, нораў, сіла, леў, кабыла, одум, спакой. Шэпт, вынік, кола, парабак, замена, жораў, лой, лад, паняцце, карыда.

Узнагароды, **запісныя кніжкі**, выйгралі: **Аня Артэмыюк** з Парцава, **Уля Рашкоўская** і **Эвеліна Келбашэўская** з Нарвы, **Паўля Віталёў** з Орлі, **Эвеліна Гайко** з Бельска-Падляскага, **Марта Клімовіч** і **Наталля Жыўлюк** з Гарадка. Віншуем!

Масціха

Побач дарог на нашай Беласточчы не стаіць шмат крыжоў. Адны з іх з'яўляюцца канфесійнай меткай, іншыя — памяткай нейкай людской трагедыі. На Сакольшчыне шмат лацінскіх крыжоў, таму маю ўвагу прыцягнуў усходні крыж, які ўбачыў я ў вёсцы Масціха, што між Саколкай і Дубровай.

Аўтобусы пэкасу ў Масцісе не спыняюцца, таму засхаў я ў суседняе Ла-

зова. І тут, адразу, трапіў у вочы лацінскі крыж у агародчыку каля вуліцы з загадкавым надпісам: „Na Pamiątkę 1905 r. Tolerancji Religijnej EMILJA NIEWIAROWSKA”. Зайшоў я ў хату за тым крыжам, каб высветліць тайну надпісу. Двое пажылых жыхароў ахвотна мне пра яго расказалі...

Пасля студзенскага паўстання 1863 года царскія ўлады адабралі католікам касцёл у Ружаным Стоку і яны вымушаны былі маліцца ў драўняным касцёле ў Дуброве. Той касцёл труклеў, але ўлады не дазвалялі ставіць новы. Людзі

ўсё ж такі ўхітрыліся, за адну ноч разабралі стары касцёл і на яго месцы залілі фундамент пад новы, мураваны. Ціск неталерантнасці паслабеў. Да гэтага часу шматлікія людзі выехалі ў Амерыку, там зарабілі грошы і, калі тут пабольшала свабода, вярнуліся на бацькаўшчыну. Некаторыя з іх паставілі помнікі канфесійнай адлізе, у іх ліку і спадарыня Невяроўская.

Спытаў я і пра крыж у Масцісе, але яны пра яго нічога мне не ўмелі сказаць. Гэтакаса і ў іншай хаце. Там паінфармавалі мяне, што ў Масцісе — палова праваславаўных і ацераглаі:

— Oni są jacyś inni.

Мае суразмоўцы, хаця між сабою не маглі стрымацца ад карыстання беларускай лексікай, са мною гаварылі толькі па-польску, хаця я да іх — на іхняй „простай” мове. Відаць, калі завітаў у іх хату нейкі „пан”, тады з ім абавязкова трэба гутарыць па-панску.

Між Лазовым і Масціхай, каля расхадных дарог, стаіць крыж з надпісам на прававугольнай каменнай калоне: „JNKŹ BRON NAS OD NAGŁEJ I NIESPODZIEWANEJ ŚMIERCI WSZELKIEGO UPADKU CAŁEJ WSI POŚWIĘCONY 1880 R”. А на самым крыжы таблічка „JNRI”...

На згаданым у пачатку крыжы ў Масцісе надпіс: „Сей памятник поставленъ отъ православныхъ дер. Мостиха воину ИВАНУ ОМЕЙЛУКУ избивенному на поле брани 28 сентября 1914 г.” Зайшоў я ў хату, што найбліжэй крыжа, але гаспадыня рашуча паведаміла мне, што яна вельмі занятая,

а да таго ж яна нічагусенькі не ведае і зарэкамендавала пытацца ў іншых.

Уступіў я на солтысаў панадворак. Солтысаў бацька, мужчына пад семдзсят, накіраваў мяне да суседкі, падказваючы:

— Толькі скажы ёй, што ты рускі!

На жаль, не давалося мне падшывацца „рускім”, бо не было яе дома. Усё ж такі знайшоў я пляменніка згаданага ў эпітафіі Івана Амейлука. Сказаў ён мне, што салдат загінуў неўзабаве пасля выезду на фронт, а бацька паставіў помнік сыну...

На другім канцы Масціхі стаіць крыж на памалыванай чорным біяцыдам драўнянай калоне, на ім малітва: „OD GNIEWU TWEGO WYBAW NAS PANIE. MOŚCICHA 1.XI.1946”. Распытваў я пра яго жыхара суседняй хаты. Ён мне сказаў, што той крыж быў напэўна пастаўлены намнога раней, чым на ім напісана. Калона дубовая, але была падгніла і крыж паваліўся. Калі настала „Салідарнасць”, крыж паднялі і абнавілі. Спытаў я яшчэ майго суразмоўцу, колькі часу ён жыве ў Масцісе.

— Сорак гадоў, — адказаў мне.

Масціха, як і навакольныя вёскі, наводзіць песімізм. Відаць тут глыбокі застой. Гаспадарчыя будынкі, калі іх не раскідалі людзі, развальваюцца самыя. Астаюцца толькі жылыя дамы, яшчэ дзе-нідзе з вельмі прыгожай аддзелкай. У Масцісе каля дзсятка дзяцей — здавалася б: у вёсцы будучыня. Толькі не відаць у тае будучыні будучыні...

Аляксандр ВЯРЫЦКА

Кніжка — твой прыяцель

Насталі доўгія асеннія вечары і жыхары вёсак у Нараўчанскай гміне зачасцілі ў бібліятэкі, каб пазычыць адну дзве кнігі для чытання. Наведалі мы філіял Гміннай публічнай бібліятэкі ў Семяноўцы. Тут шэсць гадоў працуе бібліятэкаркай Галіна Панькоўская.

— Бібліятэкай у Семяноўцы карыстаецца 110 чытачоў. Зараз наш кнігазбор налічвае 5 640 тамоў. Сёлета купілі мы 60 кніжак і два разы гэтулькі атрымалі ў падарунку ад Гарадскай публічнай бібліятэкі ў Гайнаўцы — найбольш мастацкай і гістарычнай літаратуры. Адным словам, у нашым кнігасховішчы кожны чытач можа знайсці сабе цікавую кнігу для чытання. А з ёй не будзе доўжыцца асенні вечар.

У семяноўскай бібліятэцы можна па-

чытаць газеты і часопісы (да выбару шэсць найменняў), у тым ліку гмінны штотквартальнік „Над Нараўкай”. Дзяўчаты з Семяноўкі прыносяць у бібліятэку свае гадавыя падшыўкі перыядычных маладзёжных выданняў. Такім чынам яны ўзбагачаюць газетныя паліцы ў чытальніцкім куточку. У бібліятэцы ёсць аўдыёвізуальнае аснашчэнне, між іншым, тэлевізар і радыёмагнітафон. У Семяноўку па кніжкі прыходзяць жыхары суседніх вёсак: Тарнопаля, Пасекаў, Прэнтаў, Семянкаўшчыны. Найбольш чытаюць Галіна Мядзведзь з Семянкаўшчыны, Юрка Шыманюк і Аліна Ляшчук з Семяноўкі, Пётр Грыц з прысёлка Семяноўка ды Павел Мядзведзь з Семянкаўшчыны.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Сяброў пазнаецца ў бядзе

Гэта праўда, бо многіх сяброў меў я і маю ў сваім буйным жыцці. Ёсць верныя сябры, што цябе не падвядуць, а ў бядзе заўсёды дапамогуць.

Першым такім сябрам з’яўляецца Віктар Бура, усім вядомы беларускі актывіст і патрыёт. Гэта дзякуючы яму я зноў стаў пісаць у „Ніву”, бо ён некалькі разоў званіў мне, каб я ізноў адазваўся і не зважаў на варожыя атакі, якія намагаліся мяне акампраметаваць. І я паслухаў голасу гэтага разважлівага чалавека. Віктар Бура прыклаў найбольш сваіх духовых сіл, каб наша спадчына ніколі не прапала. Гэта ён на працягу многіх гадоў ездзіў па Гайнаўшчыне, сеяў беларускае слова, арганізаваў фестывалы, конкурсы, прапагандаваў савецкія кінафільмы і шмат-што яшчэ карыснае рабіў; гэтага людзі ніколі не за-

будуць. Ён працаваў штатным работнікам у аддзеле БГКТ у Гайнаўцы і колькі ён мне падарыў цікавых рускіх кніг — век буду помніць яго! І некаторыя складаныя справы ён дапамог давесці да канца. І ніхто не пачуў з ягоных вуснаў польскай гутаркі, адно сваю родную, беларускую. А якія цікавыя артыкулы піша ён у „Ніву”, так хочацца іх чытаць, бо там адно аснованае на фактах праўда. Шкада толькі, што гэты здольны і адукаваны карэспандэнт зарэдка піша ў „Ніву”. Гэта ён адзіны адгукнуўся на маю і іншых просьбу і напісаў пра далейшы лёс Дужага Яся, пра якога калісь напісаў апавяданне пакойны ўжо Васіль Баршчэўскі.

Аднойчы адзін чалавек, спаткаўшы мяне, сказаў:

— Нядаўна ляжаў я ў шпіталі ў Гай-

наўцы і там спаткаў Віктара Буру, які таксама лечыўся. Ён табе, Мікалай, і тваёй сям’і перадаваў нізкі паклон і прывітанні, распытваў, як ты пражываш.

Я шчыра падзякаваў за гэта, і на сэрцы стала намнога лягчэй і цяплей, што нехта лічыць цябе чалавекам. Таму жадаю майму другу і шчыраму патрыёту Віктару Буры і ягонай сям’і ўсяго найлепшага: многа шчасця, радасці, здароўя і поспехаў на беларускай ніве і ў асабістым жыцці.

Другі мой сябра, гэта Сцяпан Мрук з вёскі Тапаркі. Я, як пісьманосец, доўга яго ведаю: калі ён дарастаў і вучыўся ў розных школах, як паспяхова закончыў духоўную семінарыю ў Варшаве. Ад некалькіх гадоў ён навучае англійскай мове. Ён — шчыры беларус і вельмі добры і сумленны чалавек, цікавіцца, так як і я, кніжкамі і заўсёды маем супольныя тэмы і нашы пачуцці да роднай мовы і газеты „Ніва” аднолькавыя. Цяноу гэтага маладога, здольнага і шчы-

рага чалавека і ягоную сям’ю земляробаў. Каб больш такіх!

Таксама наш бацюшка Славамір Аўксцяюк і прыгожая матушка Ева, гэта вельмі добрыя людзі, з якімі я ў вялікай дружбе; такія людзі не падвядуць, калі чалавек у нейкай бядзе.

Шаную ўсіх працаўнікоў рэдакцыі „Нівы” і яе карэспандэнтаў, у тым ліку і тых, якія не далюбліваюць мяне, бо ў сям’і па-рознаму бывае, а мы з’яўляемся роднай беларускай сям’ёй.

Шаную і люблю ўсіх нашых слаўных пісьменнікаў і паэтаў, а Віктар Швед, гэта класік, а мне ён, як родны дзядзька. На пошце працую ўжо 37 гадоў пісьманосцам і ўсе мяне добра ведаюць і я ўсіх людзей люблю і шаную. Мо калі я і загарачыўся, бо такая мая натура, тады стараўся памылку як найхутчэй выправіць.

Нашы людзі — залатыя і сярод іх няма разбойнікаў і мафіёзі. А гэта важна!

Мікалай ПАНФІЛЮК

Ніўка

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

Фота АЛІКСАНДРА ВЯРЫЦКАГА

Грыбы саборнічаюць з лесам за захоп нашых вёсак

Вёска

Вёска — гэта беларускі сусвет, космас. Над вёскай — вялізнае неба. У вёсцы ёсьць усё, што можа спатрэбіцца для жыцця. Тут працуюць — пасьвяць каровы, сьвяткуюць — калядуюць, шмат разважаюць пра жыцьцё і гоняць беларускае віскі. Беларусы на Радуніцу едуць на магільны дзядоў з гораду ў вёску.

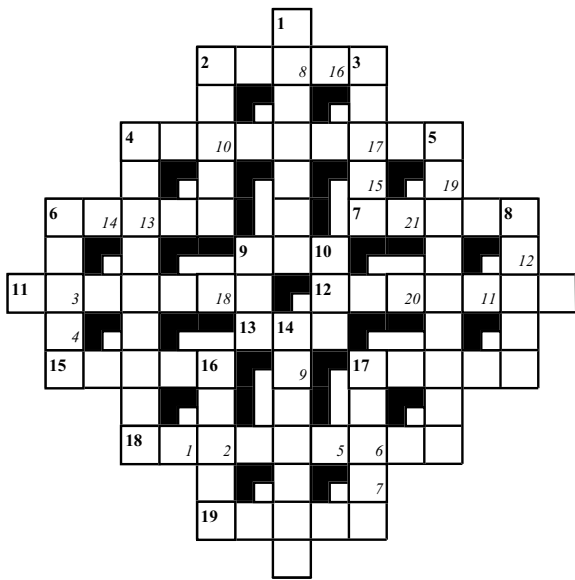
У вёсцы жыве мова. Слова вёска ў той ці іншай форме ёсьць ува ўсіх індаэўрапейскіх мовах і азначае або селішча, або дом, або нават горад. Літоўскае *Veinatis* — Госпад — мае аднолькавае зь вёскай паходжаньне. Але ўласна вёску розныя народы называюць і разумеюць па-рознаму. Напрыклад, расейскае „деревня” — зусім ня тое, што вёска. У расейцаў нацыянальны наступ звязваецца з расейскім горадам. Пры гэтым расейцы гавораць

пра ідыятызм вясковага жыцьця. У нас жа горад яшчэ не нарадзіўся. А той, што ёсьць, — аб'якавы да беларусаў і пазначае нацыянальны рэгрэс. Скажаць пра ідыятызм вясковага жыцьця па-беларуску — значыць наракаць на жыцьцё ўвогуле. „Ну ты, деревня” — гучыць па-расейску як абраза. Эх ты, вёска — гучыць па-беларуску як дакор, у якім ёсьць любоў.

Вёска — вясёлка, вёска — вясна і восень, вёска — скала. Армянін Сараян казаў некалі, што ягонае сэрца ў гарах. Горы бароняць ад ворагаў і не даюць разьляноўвацца, прымушаюць цяжка працаваць і жыць у згодзе з прыродай. Вёска — гэта горы нашай зямлі. Не выклікае даверу сьведомы беларус, які можа сказаць: не люблю вёскі! Гэта значыць, што ён або ўвогуле нічога ня любіць, або — ня сьведомы беларус. Сэрца беларуса — у вёсцы.

Сяргей ДУБАВЕЦ
(паводле „АРСНЕ”, 7/2000)

Крыжаванка

Гарызантальна: 2. дзяржава з кедрам у гербе, 4. шахматны адначасовы ход каралём і ладдзёй, 6. горы ў Афганістане і Таджыкістане, 7. найлепшая абарона, 9. не дабро, 11. посны дзень, 12. і 13. лік, 15. паўднёвая сваячка слівы, 17. скандынаўскі бог пладавігасці, 18. гоначная лодка з адным весляром, 19. слой рэчыва, якое нацягло на паверхню.

Вертыкальна: 1. чацьвёртая частка года, 2. салодкі спіртны напой з сокаў,

3. наша старонка з крыжаванкай, 4. прыўзнятая незвычайнасьць, казачнасьць, 5. пярэдняя частка сцэны, 6. тонкая біялагічная перапонка, 8. выканаўца ролі ў спектаклі, 9. не перад, 10. урачысты верш, 14. веруючая жанчына, 16. у полі не воін, 17. Юліус, чэшскі пісьменьнік (1903-43). (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 39 нумара

Гарызантальна: Араука, пластыр, Аляска, Рыбінск, статак, шайтан, авакада, рэктар, Арэкіпа, басмач.

Вертыкальна: спарыш, разбой, штанга, Аракс, ам'яла, кукса, тварэц, Тракія, квазар, арэна, татэм, Нарач.

Рашэнне: **Злы язык вастрэй мяча.** Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко** з Беластока і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікых.

Настаўнік пытае малага Янку:
— Якія ведаеш стыхіі?
— Агонь, вада, гарэлка, — адказвае Янка.

— Што ты гаворыш, якая гарэлка?
— здзіўляецца настаўнік.
— Бо калі татка вяртаецца дадому п'яны, дык мамачка вітае яго: „Зноў у сваёй стыхіі!”

Дзве сяброўкі размаўляюць аб трэцяй:
— Ведаш? Яна рашыла сказаць свайму нарачонаму ўсю праўду пра сваё мінулае!
— Ну! Дзеля гэтага трэба мець вялікую адвагу...
— І выдатную памяць!

На прыёме гаспадыня просіць аднаго з гасцей, каб нешта заспяваў апошнім:

— Не хвалюйся, — супакойвае яго, — яны нядаўна атруцілі майго сабакчу.

— Скажы мне, духу, ці ты з'яўляешся маім памерлым мужам?

— Так.
— А ці цяпер шчаслівейшы ты, чым пры жыцці?
— Так.
— А дзе прабываеш?
— У пекле.

Муж да паміраючай жонкі:
— Сыходжу ў аптэку. Калі пачуеш, што набліжаецца канец, не забудзь патушыць свечку.

Сябры ўчынілі Андрэю выбрык: памясцілі ў газеце яго некролаг. Ён, прачытаўшы, бярэ трубку і тэлефануе аднаму з іх:
— Эй, Мішка! Ці ты чытаў у газеце мой некролаг?
— Так-так, — перапужана адказвае той. — А адкуль, на самай справе, ты звоніш?

Праз лес пракладалі новую дарогу, аднак работа марудзілася. Анойчы брыгадзір павесіў на дрэве вялікую аб'яву:
„Увага, паляўнічы! Не страляйце да нічога, што варушыцца — гэта могуць быць дарогабудульнікі!”

— Татка, дзе Судан?
— Пытай пра гэту маму, бо яна ўсё хавае ў нашай хаце.

— Афіцыянт! — заказвае вар'ят, — прынясіце мне каву і дзве грудкі цукру. Афіцыянт прыносіць. Праз хвіліну спажывец просіць яшчэ дзве грудкі, а затым яшчэ дзве...

— Чаму вы не заказалі адразу шэсць грудак? — цікавіцца афіцыянт.
— Бо не ведаў, што яны раствараюцца ў каве.

Гутараць два калегі:
— Ці ведаеш, што мая нарачона мас сястру-блізніцу і яны падобныя да сябе, як дзве каплі вады?
— Сапраўды?! І як ты іх адрозніваеш?
— А я пра гэта і не стараюся.

Тутэйшы гумар

Сабраліся аднойчы Ісус і апосталы разам на небе, паглядзелі ўніз на людзей. Бачаць яны, што людзі ўжываюць шмат наркотыкаў, псуючы гэтак сваё жыцьцё. Ісус быў вельмі заклапочаны гэтакім становішчам і вырашыў усё некалькі выправіць.

Тады Ён каза сваім апосталам:
— Неабходна пазбавіцца гэтай псоцы, але каб дзейнічаць дакладна, трэба ведаць, што гэта за халера. Схадзіце долу, на Зямлю, вазьміце патроху розных наркаты.

Апосталы паляцелі і праз тыдзень Ісус чуе грукат у дзверы.

— Хто гэта там?
— Гэта я, Якаў, прынёс каноплі.
— Заходзь!
Потым зноў.
— А зараз хто прыйшоў?
— Гэта я, Лукаш, прынёс герайну.
— Заходзь!
Яшчэ адзін вяртаецца.
— Хто ідзе?
— Гэта я, Павел, прынёс ЛСД.
— Заходзь!
Зноўку нехта стукае.
— І хто там?
— Гэта я, Юда!.. Увага! Ня рухацца! Наркапаліцыя!

Бен Ладэн грукае ў нябесныя дзверы. Яму адказваюць:
— Не! Вам нельга. Вы ня можаце ўвайсці.

Бен Ладэн:
— Я не хачу ўвайсці, а толькі сказаць, што ў вас тры хвіліны, каб выйсці.

1946 год. У Заходняй Украіне маскоўскі тэрор — НКВД, МГБ. У вёсцы селянін наглядзе як нейкі незнаёмы ча-

лавек падыходзіць да калодзежа і хоча напіцца вады. Селянін крычыць яму:

— Не пий звідти, москалі отруїли криницю!
Незнаёмец адварочваецца і перапытвае па-маскоўску:
— Чего говоришь?
Мясцовы таксама па-маскоўску адказвае:
— Я говорю, дорогой, пей медленно: вода очень холодная, горло простудишь.

Лепшы анекдот пра Лукашэнку расказаў ён сам.

Аднойчы ў тэлевізіі паказвалі, як бацька праводзіў паседжаньне і спытаўся ў тых, хто сядзеў разам з ім за сталом:
— Сярод вас ёсць эканамісты? Не? Ну, тады я сам трохі растлумачу...

— Што можа быць больш агідным, чым адкусішы яблык, убачыць там чарвяка?
— Адкусішы яблык, убачыць там палову чарвяка...

Чалавек з вёскі паехаў у горад. Сусед пытае:

— Ну, як з'ездзіў?
— А нішто. Туды ехаў — гляджу: на дарозе ляжыць палена. Назад еду — сматру: ляжыць браўно.

Гутараць Пуцін і Лукашэнка:
— Александр Григорьевич, как вам удалось так сильно увеличить надои молока? В чем секрет, что за новые технологии?

— Да вы шо, Владзімір Владзіміравіч, якія ішчо цехналогіі! Я проста прыехаў у калхоз і гавару: „Ну шо, каровы, будзем малако здаваць, ілі можа здадзім мяса?”
(Дзед Талаш, dt.home.by)